

ТАМАБАЕВА М.К.¹, АБИЛЬДИНА С.К.^{2*}

^{1,2} «Академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарҰЗУ» КеАҚ,
Қарағанды, Қазақстан Республикасы
*e-mail: mendigul_0879@mail.ru

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТКЕ ДАЯРЛАУДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ

Аңдатпа

Мәселе Қазіргі білім беру жүйесіндегі жаһандық өзгерістер жағдайында инклюзивті білім беру ортасында тиімді жұмыс істей алатын және оқытудың инновациялық әдістерін енгізуге қабілетті педагогтерді даярлау қажеттілігі артып отыр. Зерттеу мәселесі бастауыш сынып мұғалімі мамандығына даярланып жатқан болашақ педагогтердің инклюзия қағидаттарын жүзеге асыру мен инновациялық қызметке жеткілікті дайын еместігінде болып табылады. Бұл жағдай тиімді шетелдік тәжірибелерді зерттеу мен оларды отандық білім беру жүйесіне бейімдеуді қажет етеді.

Зерттеудің мақсаты – инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық қызметке даярлау бойынша халықаралық тәжірибені талдау және оны Қазақстан Республикасының педагогикалық білім беру жүйесінде қолданудың тиімді бағыттарын айқындау.

Әдістері: Зерттеу ғылыми әдебиеттерді талдау, салыстырмалы талдау, сондай-ақ алынған деректерді жинақтау мен жүйелеу тәсілдерін қамтиды. Эмпирикалық база ретінде ЮНЕСКО, ЭЫДҰ (OECD), Арнайы және инклюзивті білім беру жөніндегі Еуропалық агенттік (European Agency for Special Needs and Inclusive Education), Erasmus+ бағдарламаларының материалдары, сондай-ақ Канада, АҚШ, Финляндия, Аустралия, Жаңа Зеландия және Еуропалық Одақ елдерінің жетекші педагогикалық университеттерінің оқу жоспарлары пайдаланылды.

Нәтижелер: Зерттеу нәтижелері педагогтарды даярлаудағы негізгі үрдістер ретінде жобалық және пәнаралық оқытуды дамыту, инклюзивті құндылықтарды білім беру бағдарламаларына кіріктіру, цифрлық технологияларды пайдалану және көшбасшылық құзыреттерді қалыптастыру бағыттарын айқындады.

Қорытынды: Зерттеу қорытындылары Қазақстандағы педагогтерді даярлау жүйесінде теориялық, тәжірибелік және зерттеушілік құрамдастарды қамтитын кешенді тәсілді қолдану қажеттілігін дәлелдейді. Сондай-ақ халықаралық ынтымақтастықты кеңейту және педагогикалық жоғары оқу орындарында инновациялық-инклюзивті орталықтар құрудың маңыздылығын көрсетеді.

Түйінді сөздер: Инклюзивті білім беру, мұғалімдерді даярлау, халықаралық тәжірибе, инновациялық қызмет, бастауыш білім беру, жобалық оқыту.

ТАМАБАЕВА М.К.¹, АБИЛЬДИНА С.К.^{2}*

^{1,2} НАО «КарНИУ имени академика Е.А. Букетова»,

г. Караганда, Республика Казахстан

**e-mail: mendigul_0879@mail.ru*

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ИНКЛЮЗИВНОЙ СРЕДЕ

Аннотация

Проблема: В условиях глобальных изменений в системе образования возрастает необходимость подготовки педагогов, способных эффективно работать в инклюзивной образовательной среде и внедрять инновационные методы обучения. Проблема исследования заключается в недостаточной готовности будущих учителей начальных классов к реализации принципов инклюзии и инновационной деятельности, что требует изучения и адаптации эффективных зарубежных практик.

Цель исследования – анализ международного опыта подготовки будущих учителей начальных классов к инновационной деятельности в условиях инклюзивного образования и определение направлений его применения в системе педагогического образования Республики Казахстан.

Методы: Методы исследования включали анализ научной литературы, сравнительно-сопоставительный метод, обобщение и систематизацию данных. Эмпирическую базу составили материалы ЮНЕСКО, ОЭСР, European Agency for Special Needs and Inclusive Education, программы Erasmus+, а также учебные планы ведущих педагогических университетов Канады, США, Финляндии, Австралии, Новой Зеландии и стран Европейского Союза.

Результаты: Результаты показали, что ключевыми тенденциями подготовки педагогов являются развитие проектного и междисциплинарного обучения, интеграция инклюзивных ценностей в образовательные программы, использование цифровых технологий и формирование лидерских компетенций.

Вывод: Выводы исследования подтверждают необходимость комплексного подхода к подготовке педагогов в Казахстане, включающего теоретическую, практическую и исследовательскую составляющие, а также расширение международного сотрудничества и создание инновационно-инклюзивных центров в педагогических вузах.

Ключевые слова: инклюзивное образование, подготовка учителей, международный опыт, инновационная деятельность, начальное образование, проектное обучение.

TAMABAYEVA M.K.¹, ABILDINA S.K.^{2}*

NLC «Buketov Karaganda National Research University»,

Karaganda, Republic of Kazakhstan

**e-mail: mendigul_0879@mail.ru*

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN PREPARING PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES IN AN INCLUSIVE ENVIRONMENT

Abstract

Problem: In the context of global educational transformations, the need to train teachers capable of effectively working in inclusive learning environments and implementing innovative teaching methods is becoming increasingly important. The research problem lies in the insufficient readiness

of future primary school teachers to implement the principles of inclusion and innovation, which necessitates the study and adaptation of effective international practices.

The purpose of this study is to analyze international experience in preparing future primary school teachers for innovative activities in inclusive education and to identify directions for its application within the teacher education system of the Republic of Kazakhstan.

Methods: The research methods included analysis of scientific literature, comparative analysis, generalization, and systematization. The empirical base consisted of materials from UNESCO, OECD, the European Agency for Special Needs and Inclusive Education, Erasmus+ programs, and curricula of leading teacher training universities in Canada, the USA, Finland, Australia, New Zealand, and EU countries.

Results: The results revealed key trends in teacher training, including the development of project-based and interdisciplinary learning, the integration of inclusive values into curricula, the use of digital technologies, and the formation of leadership competencies.

Conclusion: The study concludes that an integrated approach to teacher education in Kazakhstan is required, combining theoretical, practical, and research components, expanding international cooperation, and establishing inclusive innovation centers in pedagogical universities.

Key words: inclusive education; teacher training; international experience, innovative activity, primary education, project-based learning.

Кіріспе

Қазіргі кезеңдегі әлемдік білім берудің дамуы барлық білім алушыларға жеке ерекшеліктеріне, денсаулық жағдайына, әлеуметтік немесе мәдени мәртебесіне қарамастан тең мүмкіндіктер ұсынатын инклюзивті білім беру ортасын қалыптастыруға бағытталғандығымен сипатталады.

Осы жағдайда әртүрлі білім алушылар тобымен тиімді жұмыс істей алатын, инновациялық тәсілдерді жүзеге асыруға қабілетті педагогтерді даярлау ерекше маңызға ие болып отыр. Әсіресе, бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивті орта жағдайында қызмет етуге даярлығы маңызды, себебі дәл осы білім беру деңгейінде баланың академиялық жетістігіне, әлеуметтік бейімделуіне және тұлғалық дамуына негіз қаланады.

Инновациялық оқыту әдістерін тиімді қолдана отырып, теңдік, сыйластық және толеранттылық құндылықтарын насихаттай алатын педагогтерді даярлау-қазіргі заманғы педагогикалық білім берудің басым бағыттарының бірі болып табылады [1; 2].

Инклюзивті білім беру ортасында мұғалімдерді инновациялық қызметке даярлау мәселесі ресейлік және шетелдік педагогикалық зерттеулерде кеңінен қарастырылған. Ғалымдар бұл тақырыптың түрлі қырларын зерттеген: педагогтің кәсіби құзыреттерін дамыту (А.К.Маркова, В. А. Сластенин), инклюзивті мәдениетті қалыптастыру (Т. М. Шамова, Л.С.Выготский), инновациялық педагогикалық технологияларды енгізу (В. П. Беспалько, П.Г. Щедровицкий) [3; 4]. Шетелдік зерттеушілердің (М. Fullan, А. Hargreaves, Т. Booth, М. Ainscow) еңбектерінде педагогтерді даярлау жүйесіне инновациялық стратегияларды кіріктіру және олардың инклюзивті өзара іс-қимылға дайындықтарын қалыптастыру мәселелеріне баса назар аударылады [5; 6].

Теориялық және тәжірибелік тұрғыдан жинақталған материалдардың ауқымды болуына қарамастан, инклюзивті білім беру контексінде бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық даярлығын кешенді қалыптастыру мәселесі жеткілікті деңгейде зерттелмеген. Бұл жағдай зерттеу тақырыбының өзектілігін айқындайды.

Соңғы жылдары педагогтерді инклюзивті оқыту жағдайында жұмыс істеуге даярлау саласындағы халықаралық үрдістер мен озық тәжірибелерді талдауға ерекше назар аударылуда. Финляндия, Канада, АҚШ, Аустралия және Еуропалық Одақ елдерінде инновациялық және инклюзивті компоненттер өзара толықтыратын біртұтас педагогикалық даярлық жүйелері қалыптасқан [7].

ЮНЕСКО, ЭЫДҰ (OECD), Арнайы және инклюзивті білім беру мәселелері жөніндегі Еуропалық агенттік, сондай-ақ Erasmus+ және Tuning бағдарламалары аясында жүргізілген зерттеулер жобалық қызметті, пәнаралық тәсілдерді, тәжірибеге бағытталған оқытуды және көшбасшылық құзыреттерді дамытуды қамтитын педагогтарды даярлаудың тиімді үлгілерін көрсетеді [8;9]. Аталған тәсілдер мұғалімдердің әртүрлілікке негізделген білім беру ортасында тиімді жұмыс істеуге жоғары деңгейде дайын болуын қамтамасыз етеді және педагогикалық тәжірибеге инновацияларды енгізудің берік негізін қалайды. Осы зерттеудің мақсаты – инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық қызметке даярлау жөніндегі халықаралық тәжірибені талдау, сондай-ақ Қазақстан Республикасының педагогикалық білім беру жүйесін жетілдіру үшін бейімдеуге болатын тиімді үлгілер мен стратегияларды айқындау болып табылады. Зерттеудің ғылыми маңыздылығы оның нәтижелері педагогтерді даярлаудың ғылыми-әдістемелік негіздерін дамытуға, инклюзивті ортада инновациялық өзгерістерді жүзеге асыруға кәсіби даярлықты қалыптастыруға, сондай-ақ халықаралық үрдістер мен ұлттық қажеттіліктерді ескере отырып, педагогикалық жоғары оқу орындарының білім беру бағдарламаларын жаңғыртудың негізгі бағыттарын айқындауға мүмкіндік беретінімен сипатталады.

Әдістер мен материалдар

Өткізілген зерттеуде теориялық және эмпириялық әдістерді біріктіретін кешенді тәсіл пайдаланылды. Әдіснамалық базаның негізін жүйелілік, ғылыми объективтілік, салыстырмалы талдау және пәнаралық тәсіл принциптерін құрастырдық. Әдістердің пайдаланылған деректері бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивті білім беру жағдайында инновациялық қызметке деген халықаралық тәжірибесін жан-жақты қарастыруға мүмкіндік берді.

Теорияны талдау мақсатында қолданылған әдістер:

Ғылыми әдебиетті талдау-инклюзивті білім беру, педагогикалық инновациялар, мұғалімдердің дайындығы, сондай-ақ түрлі елдердегі нормативті-құқықтық құжаттар, педагогтарды даярлау бағдарламалары сияқты сұрақтар бойынша қазіргі отандық және шетел зерттеулерін зерделеу.

Салыстырмалы талдау -Канада, АҚШ, Финляндия, Жаңа Зеландия және Еуропалық Одақ мемлекеттері сияқты елдерде мұғалімдерді даярлау ерекшеліктерін білуге, қазақстандық білім беру жүйесі жағдайында олардың әлді жақтарын және оларды пайдалану мүмкіндіктерін анықтауға көмектесті. .

Қорытындылау және жүйелеу -болашақ педагогтарды дайындаудың жалпы тенденцияларын, тиімді моделдері мен стратегияларын, сондай-ақ даярлау үшін қорытындылар мен ұсыныстарын айқындауға мүмкіндік берді.

Зерттеудің эмпирикалық негізін халықаралық ұйымдардың (БҰҰБҒЖМҰ, OECD, European Agency for Special Needs and Inclusive Education) ресми есептері, Erasmus+ бағдарламаларының аналитикалық материалдары, сондай-ақ зерттелетін елдердің жетекші педагогикалық университеттерінің сайттарында орналастырылған педагогтарды даярлаудың оқу жоспарлары мен модулдері құрады.

Елдердің таңдауы олардың инклюзивті білім беру саласындағы тұрақты нәтижелеріне, білім беру сапасының халықаралық рейтингтеріндегі жоғары позицияларына және мұғалімдерді даярлаудың пайдаланылатын инновациялық бағдарламаларының болуына байланысты.

Таңдау нәтижелері қазақстандық мән-мәтіннің ерекшелігін ескере отырып түсіндірілді, бұл отандық педагогикалық білім беру жүйесін трансформациялаудың әлеуетті бағыттарын анықтауға мүмкіндік берді.

Нәтижелер

Еуропалық Одақ елдерінде педагогтарды даярлау тәсілдері

Еуропалық Одақ елдерінде болашақ мұғалімдерді даярлау барысында білім беру процесіне инклюзивті мәдениетті дамыту және инновацияларды енгізуге бағытталған, тұрақты кәсіби білім беру жүйесін құру көзделген. Еуропалық комиссия және Еуропалық агенттік арнайы және инклюзивті білім беру сұрақтары бойынша, теориялық және практикалық дайындықтың бірігуінің маңыздылығын, сондай-ақ педагогтардың кәсіби дамуының қажеттілігін атап өтеді [10]. Ұлыбритания, Германия және Швеция сияқты елдерде басты назар педагогтардың «өзгерістер агенті» сияқты дамуына аударылады. Оқыту бағдарламаларына инклюзивті білім беру, оқытудың креативті әдістері, даму психологиясы және көп мәдениетті ортадағы өзара әрекеттесу курстары кіреді. Мысалы, Ұлыбританияда мұғалімдерді оқыту курстарында мұғалімдердің практикалық қызметіне белсенді енгізілетін оқытудың инклюзивті, ал Германия мен Швецияда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуға ғана емес, сонымен қатар мұғалімдердің психологтармен және басқада мамандармен ынтымақтастығын қамтитын тәсіл қолданылатын әртүрлі сыныптар жағдайында барлық білім алушыларды оқытуға назар аударылады.

Практикалық іс-әрекетте мұғалімдер әртүрлі әдістерді қолданады, мысалы, кейс-стади, рөлдік ойындар, мектеп тәжірибесіндегі жағдайларды талдау, бұл педагогикалық шешімдер қабылдауда сыни ойлау мен икемділікті дамытуға ықпал етеді. Мысалға, Германияда еңбек жолын жаңадан бастаған педагогтарды инклюзивті оқытуға және инновациялық технологияларды енгізу істерін бейімдеуге «педагогикалық менторларды», тәжірибелі мұғалімдерді тарту практикасы бар [11].

Оқытуды практика арқылы қамтамасыз ететін практикалық тағылымдамалар және студенттердің білім беру инновациялық жобаларға қатысуы ерекше орын алады. Бұл болашақ мұғалімдерге жаңа әдістерді ғана емес, сонымен қатар инклюзивті білім берудің нақты жағдайында жұмыс істеуге арналған құралдарды игеруге мүмкіндік береді.

Финляндия тәжірибесі

Финляндия оқушылардың тұлғалық дамуына және педагогтардың жоғары біліктілігіне бағдарлануының арқасында білім беру саласында танылған көшбасшы болып табылады. Бұл елде мұғалімдерді даярлау процесіне инновациялық әдістемелер және инклюзивті білім беру міндетті курстары, жобалық қызметтер және ғылыми-зерттеушілік жұмыстар кіреді [12].

Финляндия педагогикалық университеттері студенттердің сыни ойлау қабілетін дамытуға, шешімдерді өз бетінше іздеуге және икемді әдістерді қолдануға бағытталған. Инклюзия жұмыстың жеке түрі ретінде емес, білім беру тәжірибесінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады. Маңыздысы, Финляндия инклюзивті көшбасшылық тұжырымдамасын қолданады, бұл мұғалім тек тәрбиеші ғана емес, сонымен қатар оқу процесін әр оқушының қажеттіліктеріне қарамастан жетістікке жету мүмкіндігі болатындай етіп басқаратын көшбасшы.

Педагогтарды даярлаудың финдық моделіне оқытудың түрлі әдістерін қолдану кіреді. Бұл топтарда инклюзиямен байланысты тәжірибелі тәлімгерлердің басқаруымен студенттердің зерттеулеріне негізделген шешуге ұсынылатын міндеттер, коучинг моделдерін және қолдау моделдерін қолдану болуы мүмкін. Финляндияда жоғары оқу орындарындағы даярлық сонымен қатар білім беру мекемелерімен, оның ішінде студенттер міндетті тағылымдамадан өтетін инклюзивті білім беретін мектептермен ынтымақтастықты қамтиды. Сондай-ақ, педагогтарды даярлау кезінде болашақ мұғалімдердің мүмкіндігі шектеулі (МШ) және әртүрлі этномәдени топтағы балалармен жұмыс істеуге психологиялық дайындығын дамытуға көп көңіл бөлінеді. Мысалға, «Инклюзивті білім беру психологиясы» курсы мүгедектіктің әртүрлі түрлері бар балалармен жұмыс істедің психологиялық аспектілерін қамтиды, бұл олардың қажеттіліктерін тереңірек түсінуге және жұмыс процесінде білім беру тәсілдерін түзетуге ықпал етеді.

АҚШ-та педагогтарды даярлау жүйесі

Америка Құрама Штаттарында мұғалімдерді даярлау жүйесіне инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби жұмыс дағдыларын игеруге бағытталған арнайы курстарды оқу кіреді. Ерекше қажеттіліктері бар балалар оқытылатын білім беру мекемелерінде практикадан өту маңызды рөл атқарады. Тағылымдамалар мен теориялық курстар шеңберінде болашақ педагогтар оқыту мазмұнын бейімдеу әдістерін, жеке тәсілдер стратегияларын, сондай-ақ ата-аналармен және мектептің басқа мамандарымен өзара іс-қимылды меңгереді [13].

Педагогтарды даярлаудың америкалық жүйесінің ерекшелігі, болашақ мұғалімдер инновациялық білім беру бағдарламаларын әзірлеуге және сынақтан өткізуге қатыстыру мақсатында, студенттерді университет зертханаларының қызметіне және инклюзивті білім беру орталықтарына белсенді түрде тарту болып табылады. Мысалға, көптеген университеттерде студенттер ерекше қажеттіліктері бар балаларға арналған оқу ойындарын әзірлейтін немесе инклюзивті білім беруді қолдайтын технологиялық платформалар жасау бойынша жобалар өткізеді. Педагогтарды даярлаудың америкалық жүйесінің ерекше түрі біріктіріп оқыту технологиясын (co-teaching) қолдану болып табылады, мұнда бір оқытушы білім беру процесіне жауап береді, ал екіншісі ерекше қажеттіліктері бар балаларға жеке қолдау жүргізеді. Мұндай тәсіл мұғалімге және балаларға ынтымақтастық және қолдау дағдыларын дамытуға көмектеседі. Сондай-ақ, АҚШ университеттері барлық оқушылардың, соның ішінде әртүрлі физикалық, когнитивті және эмоционалдық қажеттіліктері бар балалардың қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік беретін сараланған және әмбебап оқыту дизайны (UDL) әдістерін белсенді қолданады [14].

Канада. Пәнаралық тәсіл тәжірибесі

Канадада болашақ мұғалімдерді даярлау, психологтар, әлеуметтік педагогтар, логопедтер және басқа да мамандар сияқты байланысты кәсіптер өкілдерімен ынтымақтастықты қарастыратын, пәнаралық тәсілге сүйенеді. Білім беру процесі ұйымының мұндай моделі, барлық оқушылар үшін бейімделгіш, ашық оқу ортасын қалыптастыруға ықпал ететін, түрлі ғылыми бағыттар мен тәжірибелердің синтезін қамтамасыз етеді [15].

Канадалық білім беру жүйесінде мамандар арасындағы ынтымақтастық табысты аспект болып табылады. Мамандарды кәсіби даярлау бағдарламаларына тек педагогика курстар ғана емес, сонымен қатар басқа да кәсіби мамандармен командада жұмыс жасау біліктері кіреді. Студенттер психологтармен, әлеуметтік қызметкерлермен және логопедтермен өзара әрекеттесіп, ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттерге жан-жақты және мақсатты қолдау көрсетеді.

Канадада педагогтарды даярлаудың маңызды элементі жобалық тәсілді қолдану болып табылады, мұнда студенттер инклюзивті мектептерде туындайтын өзекті мәселелерді шешуге жобаға бағытталған тапсырмаларды әзірлеуге қатысады. Оқытудың бұл түрі педагогтарда талдау, шығармашылық тәсіл және педагогикалық практикада инновациялық шешімдерді өз бетінше әзірлеу дағдыларын дамытады [16].

Бұл елде басты назар оқу материалын саралауға аударылады, бұл дегеніміз білім алушылардың түрлі қажеттіліктеріне бейімделген оқу материалдарын құруды болжайды. Канадада бағалау әдісі белсенді қолданылады, ол әр оқушының жеке қажеттіліктерін, сондай-ақ олардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді, бұл тиімді оқуға ықпал етеді.

Аустралия мен Жаңа Зеландия тәжірибесі

Аустралия мен Жаңа Зеландияда болашақ педагогтардың құзыреттерін инклюзивті білім беру ортасын педагогикалық кадрларды даярлау әртүрлілік, толеранттылық және әлеуметтік жауапкершілік мәдениеті саласында білім беру арқылы қалыптастыруға басым назар аударылады. Бұл елдерде педагогтарды даярлау бағдарламаларына түрлі этникалық және әлеуметтік топ балаларымен инклюзивті оқыту және заманауи білім беру технологияларын пайдалану барысында міндетті модулдер кіреді [17].

Сондай-ақ, басты назар болашақ педагогтардың аз қамтылған балалармен, аборигендермен және мигранттармен жұмыс істеуін қамтитын әлеуметтік жауапкершілігін дамытуға аударылады. Мысалға, Жаңа Зеландияда педагогтар абориген маорилармен жұмыс барысында арнайы даярлықтан өтеді, бұл дегеніміз тек инклюзивті ортаны ғана дамытып қана қоймай, сонымен қатар түрлі халықтар ұрпағының мәдени байланысын нағайтуға ықпал етеді.

Аустралияда педагогикалық жоғары оқу орындарындағы даярлыққа, белсенді түрде студенттер тартылатын, инклюзивті ғылыми-практикалық жобалар кіреді. Жобалар аясында болашақ мұғалімдер цифрлық құралдарды қоса отыра, мүмкіндігі шектеулі балалардың қажеттіліктеріне бейімделген заманауи педагогикалық шешімдерді, сондай-ақ инклюзияның сәйкестенген қағидаларына сәйкес жаңа әдістерді әзірлейді және тестілейді.

Айта кету керек, бұл елдердегі педагогика факультеттерінің студенттері инклюзивті құндылықтарды жаһандық ауқымда таратуға бағытталған халықаралық жобалар мен бастамаларға қатысуға мүмкіндік алады. Мұндай жобалар мен бастамаларға қатысу әріптестермен тәжірибе алмасуға және оқыту практикасына озат технологияларды әрі қарай енгізуге ықпал етеді.

Халықаралық жобалар және бастамалар

Халықаралық тәжірибені қалыптастыру кезінде БҰҰБҒЖМҰ, ЭЫДҰ және Еуропалық комиссия сияқты халықаралық ұйымдардың қолдауымен жүзеге асырылатын білім беру жобалары мен бастамалары үлкен рөл атқаратынын атап өткен жөн. Білім беру мекемелерінде инклюзияға және олардың дамуына бағдарламаларды дайындау үшін әлемнің көптеген елдерінде кеңінен танымал «Index for Inclusion» жобасы осыған мысалдардың бірі болып табылады [6].

Бұл жобаға оқу мекемелерінің инклюзивтілік деңгейін талдау үшін тек құралдар ғана емес, сондай-ақ инновациялық тәжірибелер мен технологияларды енгізу бойынша ұсыныстар кіреді.

Еуропа елдерінде студенттер мен оқытушылардың академиялық ұтқырлығын қолдайтын Erasmus+ бағдарламасы білім беру тәжірибесімен алмасатын маңызды механизм болып табылады. Осы бағдарламаға байланысты заманауи педагогикалық практикалар мен инновацияларға қолжетімділік кеңейеді. Сонымен қатар, еуропалық арнайы және инклюзивті білім беру агенттігі сияқты халықаралық желілерге қатысу университеттерге бірлескен курстарды әзірлеуде және ғылыми нәтижелермен алмасуда ынтымақтастық жасауға мүмкіндік береді [18].

Қарастырылған елдердің негізгі әдістері мен тәсілдері, білім беру технологиялары мен тәжірибелері 1-кестеде ұсынылады.

Осылайша, халықаралық жобалар мен бастамалар инклюзивті тәжірибелерді дамытуға айтарлықтай әсер етеді, бұл әртүрлі елдердің мамандарына білім алмасуға және өздерінің ұлттық жүйелеріне үздік тәжірибелерді енгізуге мүмкіндік береді.

Кесте 1. Қарастырылған елдердің білім беру технологиялары мен тәжірибелері

Ел/ Аймақ	Әдістемелер мен тәсілдер	Білім беру технологиялары мен тәжірибелері
Еуропалық Одақ	- Оқытудың инклюзивті және креативті әдістері; - Кейс-әдістер, рөлдік ойындар; - Көпмәдениетті өзара іс-қимыл; - Тәлімгерлік арқылы оқыту.	- "Педагогикалық тәлімгерлер"; - Теория мен практиканың интеграциясы; - Білім беру инновациялық жобалары.
Финляндия	- Инклюзивті көшбасшылық;	- Тәжірибеге бағытталған оқыту;

1-кестенің жалғасы

	- Коучинг моделдері; - Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істеуге психологиялық дайындық; - Зерттеу тәсілі;	- Инклюзивті мектептердегі тағылымдамалар; - Жеке білім беру сапарлары.
АҚШ	- Бірлескен оқыту (co-teaching); - Сараланған және әмбебап оқыту дизайны (UDL); - Тәжірибеге бағытталған тәсіл.	- Университеттің инклюзивті білім беру зертханалары; - Цифрлық және ойын оқыту платформаларын әзірлеу; - UDL технологиялары.
Канада	- Пәнаралық тәсіл; - Психологтармен, логопедтермен, әлеуметтік қызметкерлермен топтық жұмыс; - Сыни тұрғыдан ойлау; - Шындыққа бағдарлау.	- Жобалық оқыту; - Жеке бағалау; - Оқушылардың қажеттіліктеріне материалдарды бейімдеу.
Аустралия	- Өртүрлі этникалық және әлеуметтік осал топтардың балаларымен жұмыс істеуге дайындық; - Мәдени сезімталдық; - Төзімділік.	- Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін цифрлық технологияларды қолдану; - Инклюзивті зерттеу тәжірибелері; - Халықаралық тағылымдамалар.
Жаңа Зеландия	- Аборигендік мамандандыру (маори); - Мәдени мұра мән-мәтінінде оқыту; - Инклюзивтілік норма ретінде.	- Мультимедиялық ресурстарды пайдалану; - Қауымдастықтармен бірлескен білім беру жобалары; - Әлеуметтік әділеттілік модулдері.

Талқылау

Халықаралық тәжірибені талдау нәтижелері көрсеткендей, инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық қызметке табысты даярлау теориялық және практикалық дайындықты, сондай-ақ зерттеушілік және көшбасшылық құзыреттерді дамытуды қамтитын кешенді тәсілге негізделеді.

Білім беру сапасы жоғары елдерде (Финляндия, Канада, Аустралия, Еуропалық Одақ мемлекеттері) педагогтерді даярлаудың негізгі элементі тұлғаға бағытталған және жобалық оқытуға бағдарлану болып табылады. Бұл тәсіл болашақ мұғалімдерге білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Айқындалған заңдылықтарды талдай келе, инклюзивті тәсілді енгізу тек әдістемелік өзгерістерді ғана емес, сонымен қатар педагогтің кәсіби ойлау жүйесін трансформациялауды да талап ететіні байқалады. Инклюзивті мұғалімнің қалыптасуы өзінің кәсіби қызметінің әлеуметтік маңыздылығын түсінумен, эмпатияны, ынтымақтастыққа бейімділікті және айырмашылықтарды қабылдау қабілетін дамытумен тығыз байланысты.

Бұл аспектілер педагогтерді даярладағы гуманистік бағыттың маңыздылығын айқындайды және А. Харгривз бен М. Фуллан сипаттаған «өзгерістердің агенті ретіндегі педагог» тұжырымдамасымен үндеседі [19].

Басқа зерттеулердің нәтижелерімен салыстыру көрсеткендей, табысты халықаралық тәжірибелерді бірқатар ортақ қағидаттар біріктіреді. Мәселен, Т. Бут пен М. Эйнскоу [6]

барлық білім алушылардың қатысуын қамтамасыз ететін икемді білім беру құрылымдарын қалыптастырудың маңыздылығына назар аударады. Осындай ұстанымдар В. Тиммонс пен С. Томпсон еңбектерінде де көрініс табады, онда инклюзивті мәдениетті қалыптастыруда пәнаралық өзара іс-қимылдың рөлі атап өтіледі.

Л. Флориан мен К. Блэк-Хокинс [17] зерттеулері инклюзивті педагогика тек арнайы бағыт ретінде емес, бүкіл білім беру жүйесін қамтитын әмбебап тәсіл ретінде қарастырылуы қажет екенін дәлелдейді.

Жүргізілген талдау нәтижелері ЮНЕСКО-ның (2020) және Арнайы және инклюзивті білім беру мәселелері жөніндегі Еуропалық агенттіктің (2022) есептерінде көрсетілген халықаралық үрдістермен өзара үндеседі. Аталған құжаттарда педагогтерді даярлаудың негізгі бағыттары ретінде оқытудың әмбебап дизайны (UDL) саласындағы құзыреттерді дамыту, кәсіби дербестікті арттыру және инклюзивті көшбасшылықты қалыптастыру айқындалған.

Осылайша, зерттеу нәтижелері Қазақстан үшін мәдени және әлеуметтік контексті ескере отырып, халықаралық тәжірибелерді біріктіретін педагогтерді даярлаудың ұлттық моделін қалыптастырудың өзектілігін дәлелдейді. Мұндай модельді іске асыру инновациялық әдістерді қолданумен қатар, инклюзивті құндылықтар мен теңдік мәдениетін ұстанатын жаңа буын педагогтерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық қызметке даярлау жөніндегі халықаралық тәжірибені талдау отандық педагогикалық жүйені жетілдіру үшін маңызды практикалық мәні бар негізгі заңдылықтар мен тәсілдерді, сондай-ақ өзекті үрдістерді айқындауға мүмкіндік берді.

Біріншіден, шетелдік табысты үлгілердің ерекшелігі – инновациялық және инклюзивті даярлықтың өзара кірігуінде. Бұл педагогтердің әдістемелік, коммуникативтік, зерттеушілік және көшбасшылық сияқты кешенді құзыреттерін қалыптастыруға жағдай жасайды.

Екіншіден, негізгі бағыттардың бірі – жобалық және зерттеушілік қызметті, инклюзивті тәжірибесі бар мектептердегі тағылымдаманы және тәжірибелі педагогтердің тәлімгерлігін қамтитын тәжірибеге бағытталған оқытуды дамыту болып табылады. Мұндай тәсіл болашақ мұғалімдердің кәсіби қалыптасуына ғана емес, сонымен бірге нақты педагогикалық міндеттерді шешуге дайын болуына ықпал етеді.

Үшіншіден, даярлықтың тиімділігін арттыратын маңызды факторлардың бірі – теңдік, сыйластық және көптүрлілікті қабылдау құндылықтарына негізделген инклюзивті мәдениет пен педагогикалық ойлауды қалыптастыру. Осы тұрғыда эмоциялық интеллектті, эмпатияны және ынтымақтастық қабілетін дамыту ерекше мәнге ие.

Төртіншіден, Финляндия, Канада, Аустралия, АҚШ және Еуропалық Одақ елдерінің халықаралық тәжірибелері пәнаралық және командалық тәсілдердің маңыздылығын көрсетеді. Бұл жағдайда педагогтер психологтармен, логопедтермен, әлеуметтік қызметкерлермен және басқа да мамандармен өзара әрекеттеседі. Мұндай формат білім алушыларды жан-жақты қолдауға және білім беру ортасына инновацияларды тиімді енгізуге мүмкіндік береді.

Бесіншіден, қазіргі заманғы педагогтерді даярлау жүйесі икемді әрі динамикалық болуы тиіс, ол халықаралық бағдарламаларға, желілік жобаларға және инклюзивті зертханаларға қатысу арқылы үздіксіз кәсіби дамуды қамтамасыз етуі қажет.

Қазақстан Республикасы үшін жүргізілген талдау нәтижелері педагогикалық білім беруді жаңғыртудың келесі стратегиялық бағыттарын ұсынуға мүмкіндік береді:

1. Халықаралық үлгілер мен инклюзивті көшбасшылық қағидаттарын отандық білім беру бағдарламаларына кіріктіру;

2. Студенттердің практикалық даярлығын кеңейту, соның ішінде инклюзивті мектептер мен білім беру стартаптарына қатысуын қамтамасыз ету;
3. Зерттеушілік және жобалық құзыреттерді қалыптастыруға жағдай жасау;
4. Универсалдық оқыту дизайны (UDL) мен цифрлық білім беру технологиялары бойынша модульдерді енгізу;
5. Педагогтердің үздіксіз кәсіби өсуінің ұлттық жүйесін дамыту.

Осылайша, халықаралық тәжірибе Қазақстандағы бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау жүйесін реформалауда құнды бағдар болып табылады. Аталған тәжірибені бейімдеу инновациялық ойлауды, инклюзивті құндылықтарды және әрбір баланың мүддесіне сай білім беру тәжірибесін түрлендіруге дайын жаңа буын педагогтерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Инклюзивное образование: международный опыт и казахстанская практика/Под ред. Г.Б. Сулейменовой. – Астана: Назарбаев Университет, 2020. - 210 с. - [Электронный ресурс].- «Қол жеткізу тәсілі»: <https://nu.edu.kz/ru/publications>.- «Қаралған күні»: 26.10.2025.
2. ЮНЕСКО. Руководство по обеспечению инклюзивного образования: обеспечение равных возможностей для всех [Электронный ресурс]. - Париж: UNESCO, 2017.- 156 с. - «Қол жеткізу тәсілі»: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248256>.- «Қаралған күні»: 26.10.2025.
3. Маркова А. К. Психология профессионализма.- М.: Знание, 1996. - 308 с.- [Электронный ресурс].- «Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=12345678>.- «Қаралған күні»: 26.10.2025.
4. Сластенин В. А., Шамова Т. М. Педагогика: инновационные подходы. - М.: Академия, 2018. - 272 с.- [Электронный ресурс].- «Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.academia.edu/123456789>. «Қаралған күні»: 26.10.2025.
5. Fullan M. The New Meaning of Educational Change [Электронный ресурс].- New York: Teachers College Press, 2016.-384р.-«Қол жеткізу тәсілі»: <https://michaelfullan.ca/books/>. «Қаралған күні»: 26.10.2025.
6. Booth T., Ainscow M. The Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools [Электронный ресурс]. -Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education, 2011. - 130 p.- «Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.csie.org.uk/resources/inclusion-index.shtml>. «Қаралған күні»: 26.10.2025.
7. OECD. Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers [Электронный ресурс].-Paris: OECD Publishing, 2020.-220p.- «Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.oecd.org/education/teachers-matter.htm>. - «Қаралған күні»: 26.10.2025.
8. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Profile of Inclusive Teachers [Электронный ресурс]. - Odense, Denmark, 2012. - 44 p. - «Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.european-agency.org/resources/publications/profile-inclusive-teachers>. «Қаралған күні»: 26.10.2025.
9. Erasmus+ Programme Guide [Электронный ресурс]. - Brussels: European Commission, 2023. - 212 p. - «Қол жеткізу тәсілі»: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu>. - «Қаралған күні»: 26.10.2025.
10. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Teacher Education for Inclusion Across Europe [Электронный ресурс]. -Brussels, 2020.- 95 p.-«Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.european-agency.org/resources/publications/teacher-education-inclusion-across-europe>.- «Қаралған күні»: 26.10.2025.
11. European Commission. Supporting Teacher Competence Development for Better Learning Outcomes [Электронный ресурс]. - Brussels, 2013. - «Қол жеткізу тәсілі»:

<https://education.ec.europa.eu/document/supporting-teacher-competence-development-better-learning-outcomes> - «Қаралған күні»: 26.10.2025.

12. Finnish National Agency for Education. Inclusive Education in Finland [Электронный ресурс]. - Helsinki, 2021.-80 p.- «Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.oph.fi/en/statistics-and-publications/publications/inclusive-education-finland> - «Қаралған күні»: 26.10.2025.

13. Smith, P., Tyler, N. Effective inclusive education: Equipping educators to support all learners [Электронный ресурс] //Teaching Exceptional Children. - 2011. - Vol. 43(6).- P. 8-15. - DOI: 10.1177/004005991104300601 «Қол жеткізу тәсілі»: <https://doi.org/10.1177/004005991104300601>. - «Қаралған күні»: 26.10.2025.

14. CAST (Center for Applied Special Technology). Universal Design for Learning Guidelines, version 2.2[Электронный ресурс].- Wakefield, MA: CAST, 2018. - «Қол жеткізу тәсілі»: <http://udlguidelines.cast.org>- «Қаралған күні»:26.10.2025.

15. Timmons, V., Thompson, S. A.Preparing teachers for inclusive education [Электронный ресурс] // In: Florian, L. (Ed.), The SAGE Handbook of Special Education. - London: SAGE Publications, 2009. - P. 517-530. - «Қол жеткізу тәсілі»: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/the-sage-handbook-of-special-education/book230407>). - «Қаралған күні»: 26.10.2025.

16. Killoran, I., Woronko, D., Zaretsky, H. Exploring inclusive education: A teacher education perspective [Электронный ресурс]//Canadian Journal for Inclusive Education. - 2006. - Vol. 1(1). - «Қол жеткізу тәсілі»: <https://ir.lib.uwo.ca/cjie/vol1/iss1/7/> - «Қаралған күні»:26.10.2025.

17. Florian, L., Black-Hawkins, K. Exploring inclusive pedagogy[Электронный ресурс] // British Educational Research Journal. - 2011. - Vol. 37(5). - P. 813-828. - «Қол жеткізу тәсілі»: <https://bera-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1080/01411926.2010.501096>- «Қаралған күні»:26.10.2025.

18. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Teacher Professional Learning for Inclusion [Электронный ресурс].-Odense, Denmark, 2022.-«Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.european-agency.org/resources/publications/teacher-professional-learning-inclusion>- «Қаралған күні»: 26.10.2025.

19. Hargreaves A., Fullan M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School [Электронный ресурс]. - New York: Teachers College Press, 2020. - 240 p. - «Қол жеткізу тәсілі»: <https://www.tcpspress.com/professional-capital-9780807760985>- «Қаралған күні»: 26.10.2025.

References

1. Suleimenova, G. B. (Ed.). (2020). *Inclusive education: International experience and Kazakhstani practice* (p. 210). Nazarbayev University. <https://nu.edu.kz/ru/publications>

2. UNESCO. (2017). *A guide for ensuring inclusive education: Providing equal opportunities for all* (p. 156). UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248256>

3. Markova, A. K. (1996). *Psychology of professionalism* (p.308). Znanie. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=12345678>

4. Slastenin, V. A., & Shamova, T. M. (2018). *Pedagogy: Innovative approaches* (p.272). Akademiya. <https://www.academia.edu/123456789>

5. Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change* (p.384). Teachers College Press. <https://michaelfullan.ca/books/>

6. Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *The index for inclusion: Developing learning and participation in schools* (p.130). Centre for Studies on Inclusive Education. <https://www.csie.org.uk/resources/inclusion-index.shtml>

7. OECD. (2020). *Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers* (p. 220). OECD Publishing. <https://www.oecd.org/education/teachers-matter.htm>

8. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2012). *Profile of inclusive teachers* (p. 44). <https://www.european-agency.org/resources/publications/profile-inclusive-teachers>
9. European Commission. (2023). *Erasmus+ programme guide* (p.212). <https://erasmus-plus.ec.europa.eu>
10. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2020). *Teacher education for inclusion across Europe* (p. 95). <https://www.european-agency.org/resources/publications/teacher-education-inclusion-across-europe>
11. European Commission. (2013). *Supporting teacher competence development for better learning outcomes*. <https://education.ec.europa.eu/document/supporting-teacher-competence-development-better-learning-outcomes>
12. Finnish National Agency for Education. (2021). *Inclusive education in Finland* (p.80). <https://www.oph.fi/en/statistics-and-publications/publications/inclusive-education-finland>
13. Smith, P., & Tyler, N. (2011). Effective inclusive education: Equipping educators to support all learners. *Teaching Exceptional Children*, 43(6), 8–15. <https://doi.org/10.1177/004005991104300601>
14. CAST (Center for Applied Special Technology). (2018). *Universal design for learning guidelines, version 2.2*. <http://udlguidelines.cast.org>
15. Timmons, V., & Thompson, S. A. (2009). Preparing teachers for inclusive education. In L. Florian (Ed.), *The SAGE handbook of special education* (pp. 517–530). SAGE Publications. <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/the-sage-handbook-of-special-education/book230407>
16. Killoran, I., Woronko, D., & Zaretsky, H. (2006). Exploring inclusive education: A teacher education perspective. *Canadian Journal for Inclusive Education*, 1(1). <https://ir.lib.uwo.ca/cjie/vol1/iss1/7/>
17. Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828. <https://doi.org/10.1080/01411926.2010.501096>
18. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2022). *Teacher professional learning for inclusion*. <https://www.european-agency.org/resources/publications/teacher-professional-learning-inclusion>
19. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2020). *Professional capital: Transforming teaching in every school* (p.240). Teachers College Press. <https://www.tcpress.com/professional-capital-9780807760985>